

Balesetek, mentés

Barlangi baleset

A barlangi túra során bekövetkező olyan rendkívüli eseményeket nevezzük barlangi balesetnek, melynek következtében a túrázó csoport egy vagy több tagja (vagy akár az egész csoport) további önálló haladásra (így a barlangból való önálló visszatérésre képtelenné válik). Ennek a megfogalmazásnak sajátossága, hogy a barlangi baleset nem feltétlenül jár személyi sérüléssel (beomlott járat illetve szifon lezárás). Úgy is értelmezhetjük, hogy barlangi balesetnek tekintünk minden olyan esetet, amikor mentésre van szükség. Néha beszélünk a barlangászatban önmentésről is, de ezt nem tekintjük valódi mentésnek, sokkal inkább valamilyen szorult helyzetből való kiszabadulásnak, esetleg egy nem várt nehezebb technikai feladat megoldásának. Mentésről tehát akkor beszélünk, ha az illető nem tudja önállóan kiszabadítani magát.

Baleset lehet személyi sérüléses, valamilyen továbbhaladási akadállyal kapcsolatos, technikai akadályok és hiányosságok, eltévedések. Továbbhaladási akadály például a kőomlás, olyan szűkület, melyen nem tud valaki visszamászni. Technikai akadály, amely sokkal gyakoribb, például tönkremegy mindenkinek a világítása, vagy a csapat nem tud a kötélpályán továbbhaladni hiányos kötéltechnikai felszereltsége és/vagy tudása miatt. A budai hévizes eredetű, labirintus rendszerű barlangokban a barlangok lezárása előtt számtalan eltévedéses baleset is történt. A sérüléses balesetek legtöbbször, a balesetek elemzése alapján, lezuhanások miatt következtek be.

A fiziológiai sérülések közé soroljuk a fulladást, a kihülést, a mérgezést, a fáradtságot, melynek további fokozatai a kimerülés és a végkimerülés. Barlangi környezetben a kimerülés és a kihülés fordul elő a leggyakrabban. A kimerülést pihenéssel, étkezéssel stabilizálhatjuk, ezt a problémát viszonylag könnyen kezelhetjük. A kihülés gyakorlatilag a testhőmérséklet csökkenését jelenti. Tünetei kezdetben a fázás, didergés, majd súlyosabb esetben már a didergés is megszűnik és idegrendszeri működési zavarok jelentkeznek, a kihülő társunkon leginkább a „merev részeg” emberéhez hasonló tüneteket tapasztalunk; egyensúlyzavarok, aludni szeretne, fásultság, akaratgyengeség jelentkezik. Ez a folyamat már majdnem visszafordíthatatlan. Barlangi környezetben, amit ilyen esetben tehetünk, hogy folyékony élelmiszert adunk neki (szőlőcukor vízben feloldva), ha van rá mód, akkor forró itallal itatjuk és igyekszünk mozgásban tartani. Könnyű terepen viszonylag gyorsabb mozgásra készítjük, egy teremben körbe-körbe sétálunk vele. Ha már sétálni sem tud, akkor már csak a meleg hálósák az izolációs fóliába csomagolás, sátorépítés, meleg italok biztosítása segíthet. Ha a kihült sérült, már elvesztette az eszméletét, akkor már csak szakszerű orvosi kezelés mentheti meg az életét, amely többek között a sérült külső hőforrással történő orvosi által felügyelt felmelegítéséből is áll, de erre a barlangi környezetben nincs mód.

Ha a barlangi túra során baleset történik, akkor különösen fontos a csoport fegyelmezett, összehangolt tevékenysége, ilyenkor – mint minden kiélezett helyzetben – az egyszemélyi döntés az egyetlen járható út, tehát a további teendőket a túravezető határozza meg. A túravezető sérülése esetén a rangidős veszi át a szerepét. Ezért különösen fontos, hogy minden túrának legyen vezetője, és ha van rá lehetőség, akkor helyettese is.

A baleset bekövetkeztekor egy felfokozott idegállapotba kerül minden résztvevő. A gyakorlatlanabbak könnyen pánikba esnek, teljesen leblokkolnak, az addig biztonságosan elvégzett manővereket teljesen elfelejtik, bizonytalanná válnak. Különösen fontos ilyenkor, hogy a csapat gyakorlottabb tagjai ne csak ösztönösen a sérülttel foglalkozzanak, hanem a csapat tapasztalatlanabb tagjaira is figyeljenek, mert a felfokozott idegállapot miatt könnyen újabb baleset is megtörténhet. A legfontosabb ilyen esetben is a kellő önfegyelem.

Társmentés

Ha baleset következik be, akkor első teendő a túratársak illetve a túravezető értesítése mellett az, hogy a sérültet biztonságba helyezzük. Ez lehet a sérült vízesésből, vízből történő kihúzása, szűkületből történő kihúzása, kötélről való lementése. Ha szükséges, akkor a sérült biztonságba helyezése után történik meg az elsősegélynyújtás. (Bővebben az elsősegélynyújtás előadás keretében foglalkozunk a sérült állapotának stabilizálásával.) Ezt követi a diagnózis felállítása, amely meghatározza a további teendőket. Itt a túravezető fontos döntést hoz, értesítik a mentőszolgálatot vagy megpróbálják a sérültet társmentés keretén belül a felszínre segíteni. Magától értetődik, hogy a döntésben kizárólag a sérült érdekeit lehet figyelembe venni, ilyen esetben a túra folytatásáról szó sem lehet, a sérült érdekei mindennél előbbre valók. Társmentésre akkor kerülhet sor, ha a sérülés nem súlyos (barlangi körülmények között minden csonttörést súlyosnak kell tekintenünk kivéve az orr és az újcsonttörést) és/vagy a kijárat gyorsan és könnyen elérhető, illetve a mentőszolgálat helyszínre érkezésének kivárása tovább súlyosbítaná a helyzetet.

A társmentés fontos előnye, hogy azonnal kéznél van, nagy hátránya az erőforrások hiányossága. Általában az orvos és a hordágy a két legfontosabb hiányzó erőforrás. Társmentés közben, ha a sérült állapotának menet közbeni romlása miatt meg kell gondolnunk magunkat ez súlyosabb helyzetet idézhet elő, mintha azonnal a barlangi mentőszolgálat értesítése mellett döntöttünk volna.

Kibővített társmentés

Kibővített társmentésről akkor beszélünk, ha a barlangban esetleg túrázó másik csapattól, vagy a felszínen tartózkodóktól, esetleg a közelben tevékenykedő másik barlangász csoporttól is segítséget tudunk kérni. A sikeres társmentés lebonyolítása érdekében, ha van rá lehetőségünk, akkor mindenképpen használjuk ki ezt a lehetőséget is.

Mentőszolgálati mentés

Ha a mentőszolgálat értesítése mellett döntöttük, akkor a következő adatokat kell összegyűjtenünk, melyeket közölnünk kell a mentőszolgálattal.

- Mi történt?
- Hol történt? (melyik barlangban, barlang melyik részében, ha több azonos nevű barlang is létezik, akkor a pontos területet is közöljük)
- Mikor történt?
- A sérült(ek) neve.
- A sérült(ek) állapota. (eszméleténél van-e, válaszol a kérdéseinkre, van-e nyilvánvaló sérülése, légzéssel, pulzussal kapcsolatos információk, mit tettünk a sérült stabilizálásának érdekében)
- Milyen speciális körülmények vannak (szűkületek, magas vízállás, omlásveszélyes helyek stb.)

Az előzőekben felsorolt információkkal a lehető leggyorsabban minimum két ember elindul kifelé a barlangból. A többiek addig a legnagyobb komfortot biztosítják a sérültnek. A legfontosabb feladatuk, hogy a mentőszolgálatra várakozást mind a sérültnek mind a többi túratársnak minden lehetséges eszközzel a legkényelmesebbé tegyék. Alapszabály, hogy a sérültet soha nem hagyjuk magára, mert saját magának további bajokat okozhat. A legfontosabb, hogy a további sérülésektől és elsősorban a kihűléstől megóvjuk. A barlangi környezettől próbáljuk meg elszigetelni bármivel, amely erre alkalmas (kötelek, bagek, overallok, aláöltözések, izolációs fóliák). Ha a sérült vízes és nincs súlyos gerinc vagy komolyabb csonttörése, esetleg belső sérülése, akkor öltöztessük át (a csapatban remélhetőleg vannak olyanok, akiknek a ruházata száraz).

A mentőszolgálatra várakozás több órás is lehet, ilyenkor a kihülés nem csak a sérültet, hanem a csapat többi tagját is veszélyezteti. A sérült felszínre szállítása igencsak megerőltető számára, ezért leginkább pihenésre és könnyen emészthető táplálékra van szüksége. Az eszméletlen sérültet stabil oldalfekvő pozícióban helyezzük el, mert ez jelenti a legkisebb veszélyt számára. Száraz ruha, izolációs fólia, szőlőcukor, víz, karbiddal melegítés minden használjunk fel, amely a komfortunkat növeli.

A Mentőszolgálat értesítése a riasztási listán található telefonszámok vagy a Rendőrségen keresztül lehetséges. A beszélgetést szalagon rögzítik, ezért nyugodtan mondjunk el mindent, amit fontosnak tartunk, mert az ügyintéző a felvételt visszahallgatva lejegyzeteli az összes információt. A Rendőrséget ne felejtjük el értesíteni, mert segítséget nyújtanak a Mentőszolgálat gyors helyszínre érkezéséhez. A Mentőszolgálat tagjai a riasztás után értesítik egymást, de szükség lehet az információk pontosítására, ezért jó, ha a mentést kérők telefonközelben maradnak és megadják elérhetőségüket is a mentőszolgálatnak.

Amint a Mentőszolgálat a helyszínre ér, a csoport társmentési feladata véget ér a továbbiakban a Mentőszolgálat munkáját segíthetik elsősorban információkkal és technikai eszközökkel. A mentés vezetését ilyenkor a Barlangi Mentőszolgálat veszi át.

Komplex mentés a baleset bekövetkeztétől a sérült felszínre juttatásáig tart. Magában foglalja a társmentés és a mentőszolgálati mentés minden fázisát. A társmentés vezetője a túravezető, aki a mentőszolgálat megérkezésekor a vezérést átadja a mentőszolgálati mentés vezetőjének.

Hazai mentőszolgálatok

Magyar Barlangi Mentőszolgálat, amely két területi egységgel is rendelkezik:

Dél-Magyarországi területi egység

Gömör-Tornai területi egység

Barlangi Mentők Észak-magyarországi Egyesülete

Bakonyi Barlangi Mentőszolgálat

Magyar Barlangi Búvár Mentőszolgálat

Magyar Barlangi Mentőszolgálat (a BMSZ honlapjáról)

A BMSZ elsődleges feladata: barlangokban vagy egyéb nehezen megközelíthető helyen bajba jutott, megsérült személyek számára segítség nyújtása, és biztonságos helyre szállításuk.

Az egyesület a barlangi mentésen kívül azonban számos más esetben is kész és képes segítséget nyújtani a rászorultaknak. A speciális képzettségből eredően a Magyarországon előforduló extrém baleseti helyek megközelítésére, vagy a szélsőséges időjárási viszonyok leküzdésére is képesek a szolgálat tagjai.

Feladatából eredően a tagság barlangászokból áll, akik különböző barlangász egyesületek tagjai. Ezen egyesületek keretében folytatják barlangász tevékenységüket, és ezen felül tagjai a BMSZ-nek. A tagok felvételük előtt expedíciókon, barlangász ügyességi versenyeken bizonyították képességeiket, és barlangász tanfolyamokon minimum technikai vizsgát tettek, valamint legalább egy éves próbaidő alatt egyéb képességeiket is megmutatták. Őket egészítik ki azok az orvosok, akik barlangász gyakorlatuk révén képesek a bajba jutott személyekhez eljutni.

Iskolai végzettségük alapján a szervezet teljesen heterogén, a szakmunkástól az egyetemi tanárig, munkájuk szerint a közalkalmazottól a vállalkozóig mindenféle ember megtalálható. Ami összetartja ezt a társaságot, az a közös cél: segítséget nyújtani a bajba jutottaknak ott, ahol más nem képes erre.

A BMSZ kiemelten közhasznú, közfeladatot ellátó társadalmi szervezet. Tagjai térítésmentesen végzik munkájukat, fizetett alkalmazottja nincs.

A BMSZ egyesületként működik, vezetőségét, elnökét a tagság demokratikusan választja.

Szervezeti szempontból a tagság négy fő csoportra oszlik:

A BMSZ rendes tagjai:

- barlangászok: feladatuk a sérült szállítása, illetve felkutatása;
- mentőszolgálat orvosai: feladatuk a sérült ellátása a sérülés helyén, illetve a szállítás alatti orvosi felügyelet.

A BMSZ tartalékos tagjai:

azok a barlangi mentők, akik valamilyen oknál fogva a rendes tagság követelményeit (gyakorlatok, megbeszélések látogatása) nem tudják ellátni, de egy esetleges mentés alkalmával szükség esetén a mentésbe bevonhatók.

A BMSZ próbaidős tagjai:

akik jelentkeztek a mentőszolgálatba, eddigi barlangász eredményeikkel bizonyították a rátermettségüket, és tanulják a mentési módszereket.

A BMSZ pártoló tagjai:

akik a BMSZ munkájában közvetlenül nem vesznek részt, de céljaival egyetértenek, és támogatják azokat erkölcsi, és anyagi értelemben egyaránt.

Miután a barlangi mentés rendkívül felelősségteljes nehéz és veszélyes fizikai munka, a mentések alkalmával a demokrácia helyére egyfajta rangsor lép, amelynek élén a mentésvezető áll.

A mentés ideje alatt a mentésvezető fogja össze az akció csoportokat, akiket az akció csoportvezetők irányítanak. Attól a pillanattól kezdve, hogy a riasztás eléri a mentőszolgálatot, a saját munkahelyi, vagy magánéleti tevékenység a tagok számára megszűnik. Az a vezető, aki a riasztást megkapta személyhívón, riasztja a szolgálat tagjait. Meghatározza a riasztás mértékét (azonnali sürgős, készenlét, stb.), a szükséges létszámot, és felszerelést. A személyi hívóval nem rendelkező tagokat telefonon értesíti.

Miután a szolgálat tagjai a bázison összegyűltek, a mentésvezető elindítja őket a mentés színhelyére. Ez többnyire a rendőrség segítségével, megkülönböztetett jelzésű járművein, illetve a tagság saját gépjárművein történik. A helyszínen a mentésvezető meghatározza az akció csoportokat, feladatukat, és útnak indítja őket. A mentés ideje alatt a mentésvezető koordinálja az egyéb szervezetek és BMSZ munkáját, az akció csoportokat, és a mentést felügyeli.

Az akció csoportvezető az akció csoport tagjait irányítja, és tevékenyen részt vállal a mentési munkából.

Az egyesület legfontosabb tevékenysége a barlangi mentés, de ugyan ilyen fontosságú a megelőzés. Ezért a BMSZ tevékenyen részt vállal az oktatásban, a Magyar Természetbarát Szövetség (MTSZ), illetve a Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat (MKBT) keretein belül működő barlangi túravezető, kutatásvezető képzésben, és a technikai tanfolyamok lebonyolításában egyaránt.

Legalább ilyen fontos, ha nem fontosabb a tagok továbbképzése, tanulása is.

Amikor pénzügyi lehetőségeink megengedik, néhány tagunk részt vesz a franciaországi tanfolyamokon, ahol a világon egyedül nemzetközi barlangi mentő képzés folyik. A kiképzésben részt vett tagok az ott tanultakat tovább adják barlangi mentő gyakorlatokon a többi tagnak, így biztosítva a folyamatos továbbképzést.

A mentési eseményekre különböző helyszíneken rendezett gyakorlatokon készül a szolgálat. Ez azt a célt is szolgálja, hogy egyre több barlangot ismerjünk meg mentési szempontból, és azt is, hogy ezek a barlangok elő legyenek készítve egy esetleges balesetnél a mentésre. Ezt példázza a balatonedericsi Csodabogyós- barlangban végrehajtott mentés, ahol a mentési útvonal egy jelentős része már kiépítésre került egy korábbi gyakorlat alkalmával.

Magyarország mindig is élen járt a szervezett barlangi mentésekben. Már 1935-ből írásos dokumentumok vannak barlangi mentő gyakorlatokról. 1961-ben pedig megtörtént a BMSZ igazi szervezetszerű megalakulása. Az eltelt évek alatt a BMSZ-t mindig más szervezetekhez csatolták. Tartozott a Vöröskereszthez, az MTSZ-hez, a Magyar Karszt-és Barlangkutató Társulathoz (MKBT), még a Rendőrséghez is. A valóságos, a fent leírt szervezet azonban változatlanul és működőképesen megmaradt mind a mai napig. 1991-óta önálló egyesületi formában működik.

A BMSZ megalakulása óta tart fenn nemzetközi kapcsolatokat. Részt vesz a Barlangi Mentők Nemzetközi Szervezetének munkájában és rendezvényein. A BMSZ elnöke, Dr. Dénes György, aki korábban hosszú ideig funkciót viselő vezetőségi tagja volt a nemzetközi szervezetnek, ma a BMSZ Tiszteletbeli Elnöke. A BMSZ legjelentősebb nemzetközi rendezvényei itthon az 1983-ban Aggteleken rendezett Barlangi Mentők Nemzetközi Kongresszusa, és az 1989-ben rendezett Nemzetközi Barlangi Mentő Szimpózium voltak. Mind két rendezvény után komoly elismeréseket kaptunk a külföldi résztvevőktől és a nemzetközi szervezet tisztségviselőitől is egyaránt.

A barlangi mentéseken kívül még számos esetben kérték a BMSZ segítségét kül- és belföldön egyaránt. Így kerestünk nehéz, veszélyes terepen eltűnt embereket is. A rendőrség kérésére holttestek felkutatásában, felszínre emelésében vettünk részt. A Jós utcai robbanásnál holttesteket emeltünk ki a romok alól. A törökországi földrengésnél önkénteseink részt vettek a mentőcsapat munkájában (dr. Temesvári Péter orvos tagunk emelte ki a kislányt a romok alól). Zárt térben, barlangban történt bűvár balesetknél közreműködtünk mentés irányítással, logisztikai segítséggel. Az utóbbi idők árvizeinél küldtünk önkéntes csapatokat a védekezéshez.

A magas színvonalú szakmai felkészültség és a sok áldozatvállalás ellenére a BMSZ működéséhez az anyagi fedezetet nem tudjuk a megfelelő szinten önerőből biztosítani. A bevételek az egyesületi tagdíjra, a pályázatokra és a támogatásokra épülnek. Az egyesületi tagdíj szinte jelképes, évi fejenkénti 2000 Ft, de a tagságtól ennél többet elvárni a többi áldozat mellett azt hiszem nem tisztességes. A pályázatok egyre szűkebbre szabottak, a tevékenységünk egyre nehezebben szorítható bele a tematikájukba, és az elnyerhető összegek sem túl magasak. A központi, vagy állami támogatások szinte teljesen megszűntek, a magán támogatók, pedig nem találtak még ránk. Túl sokat az egy százalékos törvénytől sem várhatunk, hiszen ez az ismert szervezeteknek kedvez, mi pedig nem vagyunk képesek komolyabban hirdetni magunkat.

Az, hogy a Magyar Bíróság az egyesületet a kiemelten közhasznú társaságok nyilvántartásába vette, elismeri, hogy a szervezet állami feladatot vállal át. Ezt megerősíti az is, hogy a szolgálat több együttműködési szerződést is kötött, többek között az ORFK ügyeleti osztályával, a Környezetvédelmi minisztériummal, a Polgári Védelem Budapesti Parancsnokságával is. A problémát ebben az jelenti, hogy a megkötött szerződések nem elég magas szinten kötettek, és nem szabályozzák a BMSZ állandó anyagi támogatását, finanszírozását.

A BMSZ a fennállása óta több mint 300 akciót hajtott végre, minden akciója eredményes volt, szükségességét nem kell külön bizonyítani. A mai gazdasági helyzetben a jelenlegi finanszírozási szisztéma mellett azonban a további működés veszélybe kerül. Nem halasztható tovább megfelelően magas állami intézménnyel megkötött együttműködési szerződés keretein belül a finanszírozás és működés anomáliáinak rendezése.

A nemzetközi, Európai szisztémák elgondolásunk helyességét megerősítik és bizonyítják, hogy az állam ennél olcsóbban és hatékonyabban ilyen típusú és felkészültségű szervezetet nem tud fenntartani. A nálunk gazdagabb nagyobb országok sem tartanak fenn állami szervezeteket, hanem a mienkhez hasonló szervezetszerű civil szervezetekre támaszkodnak. Az alpesi országok professzionális hegyi mentő szervezetin belül is ilyen típusú barlangi mentő egységeket képeznek.

Ellentmondást érzékelünk a társadalmi megítélés, a nemzetközi szakmai elismertség és a támogatás, finanszírozás mértéke között. A 2002 évben bekövetkezett balesetek mentési munkái hosszan elhúzódtak (pl. Esztramos Rákóczi-barlang 5 nap). A tagságunk és egyesületünk erejét meghaladó mértékű áldozatvállalással oldotta meg a feladatot. A hírverésnek és a figyelem központjába kerülésnek köszönhetően jelentős, de egyszeri támogatások adása után a hivatalok megnyugodtak. Úgy érzik a tőlük telhetőt megtették, de balesetek lesznek a továbbiakban is. A BMSZ-nek a jövőben is készen kell állnia mentésre képes eszköz és ember állománnyal.